

MAGYAR IZRAELITA,

hitfelekezeti érdekű hetilap.

Kiadó tulajdonos: **Zsengeri Mór.**

Felelős szerkesztő: **Tencer Pál.**

<p>Előfizetési feltételek: Pesten házhözfordással, vidékre postai szétküldéssel. Egész évre 6 frt. fél évre 3 frt.</p>	<p>Szerkesztői iroda: Ujtér 2-dik szám, 2-ik emelet. Kiadó hivatal: Lipótvárosi templomtér 6 sz.</p>	<p>Megjelenik minden pénteken egy egész íven. Hirdetményekért a 30 krnyi bélyegdíjon fölül egy fél hasábos petitsor után 3 kr. számíttatik.</p>
---	--	---

Pályázati hirdetés.

Az „Israelita-Magyar-Egylet“ elhatározván a szt. irás magyar fordításának kiadását, mindazok, kik a próféták valamely könyvének lefordítására vállalkozni hajlandók, ezen könyvnek alább kijelölt részeit, idegen kézzel írva, a fordító nevét rejtő jelíges levél kapcsolatában, és a borítékra tett „Bibliafordítási mutatvány“ megjelöléssel pályázó mutatványképen f. é. december 31-dik napjáig ft. Löw Lipót főrabbi urnak Szegedre küldjék be.

A pályázó mutatványok e következők:

1. Josuára, melynek fordítói tiszteletdíja 50 o. ért. forint a 2. és 23. fejt.
2. Birák könyvére, melynek fordítói tiszteletdíja 60 o. é. forint az 5. fejt.
3. Sámuel első könyvére, melynek fordítói tiszteletdíja 75 o. é. ft. a 12. és 16. fejt.
4. Sámuel második könyvére, melynek fordítói tiszteletdíja 65 o. é. ft. a 7. és 22. fejt.
5. Királyok első könyvére, melynek fordítói tiszteletdíja 75 o. é. ft a 7. és 8. fejt.
6. Királyok második könyvére, melynek fordítói tiszteletdíja 75 o. é. ft. a 18. és 21. fejt.
7. Esaiásra, melynek fordítói tiszteletdíja 175 o. é. ft. az 1. és 42. fejt.
8. Jeremiásra, melynek fordítói tiszteletdíja 140 o. é. ft. a 9. és 23. fejt.
9. Ezechiélre, melynek fordítói tiszteletdíja 140 o. é. ft. a 13. és 29. fejt.
10. Az apró prófétákra, melynek fordítói tiszteletdíja 140 o. é. frt. Hosea 9. fejt. Obadiah egészen, Micha 7. fejt. Habakuk egészen.

A legjobbnak talált pályázó mutatványokhoz csatolt jelíges levelek felbontatván, ezek fordítói fognak az illető bibliai rész fordításával megbízatni, mely alkalommal a munkánál követendő elvek iránt is utasítást fognak nyerni.

A többi levelek fölbontatlanul maradván, a mutatványokkal együtt az „Israelita-Magyar-Egylet“ levéltárába letétetnek.

A pályázó mutatványokat az „Israelita-Magyar-Egylet“ biblia fordító-bizottmánya fogja megbírálni. Kelt Pesten 1863-iki october 15-én.

Az „Israelita-Magyar-Egylet“ választmányának nevében

Dr. Rózsay József, elnök,
Rosenberg Izidor, titkár.

Község és rabbi.

III.

(Fm.) A hitfelekezeti fegyelmi főbhatóság felállításával hasonló fontosságú a rabbik és községek egymás iránti jogaiknak és kötelezettségeiknek szabatos meghatározása.

Mig a hatóság feladata csak a már valósággal kitűtött viszálkodások elintézésére szorítkozik, e szabatos meghatározás maguknak a viszálkodásoknak okait hártja el.

Ha az egymással érintkező felek kölcsönös jogkörei világosan kijelölve nincsenek, könnyen megeshetik, hogy vagy az egyik vagy a másik akaratlan is túllép saját működésének kiszabott határain, és tudtán kívül esorbát ejt a másik fél jogain, mig ha a szabados és a tilos határai világosan kijelölve, a jó akaraton kívül egyéb semmi sem szükséges arra, hogy kiki kiszabott hatáskörében maradjon.

Kétszerte szükségesebb pedig ez oly viszonyokban minő a rabbié a községhez; oly tényezőknél, melyek ugyanazon egy feladat közös osztályosai, melyeknek egymást kiegészítő hivataloskodása folytonos kapcsolatban van; s oly téren, hol a kötelesség teljesítését a tilos beavatkozástól csak egy hajszálny, eszményi vonal választja el.

Nem szándékszunk a rabbi jogait és kötelezettségeit körülíró szabályzat tervét kidolgozni, vagy elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni azon kérdés felett, a rabbi subordinát, coordinált vagy superordinált közege legyen-e a községnek?

Nem tagadhatjuk azonban meg magunktól, hogy ismét dr. Philippsohnak, a német rabbinak, némely idevonatkozó fejtegetéseit ne idézzük.

„A rabbi — mondja dr. Philippsohn — kiválólag csak tanító, és csak általa különbözteti meg magát a sajátlagos vallástanítótól, hogy leginkább az érettkorúak oktatásával foglalkozik, mig emez az ifjuságot tanítja.“

„Az egyedül helyes elv tehát az, hogy a rabbi magát csakis tanítónak tekintse, csak mint ilyen hasson, hogy sohasem folyamodjék más közegehez, mint a szóhoz, és minden más eszközt, mint az oktatást magától visszautasítson.“

„Másképpen azonban meg kell neki adni a szó szabadságát, és nem szabad oktatási jogát korlátoznunk.“

Eddig dr. Philippsohn.

Ezekben ugyan nem foglaltatik még a községi élet

különmű viszonyaira alkalmazott szabály, de ki van mondva az alapelv, melyből az egyes szabályok könnyűszerrel leszármaztathatók.

Mindenkor szem előtt kell tartanunk, hogy a rabbi nem pap.

Ha lehet az izraelita vallás ténitelében némi hierarchicus tradíciókat nyomtatni, úgy azt egyedül Áron papi családjának ivadékaival érvényesíthetnék.

De e történelmi viszony az áldozati istentisztelettel együtt megszűnt, s mai napság a „kohanim“-nak sincsen egyéb vallásbeli funkciójuk, mint hogy a főbb ünnepeken áldást mondanak Izrael népe fölött.

A rabbinak az istentiszteletnél semmi szerepe sincsen, s liturgiái szempontból a kántor, ki a községnek Isten előtt szószólója, minden bizonynyal sokkal fontosabb személy mint a rabbi, ki nélkül — a mi a szabályszerű istentiszteletet illeti — a község nagyon jól ellehet.

Azon funkcióknál is, melyeknél a rabbi részvétele megkivántatik*) — melyek azonban biróiak és nem rituálisak — nem a rabbi, hanem a tudós az, ki ez előjoggal felruházott, valamint a rabbi egyáltalában nem más, mint tudós, kit a község mint ilyent tanítójául fogad, hogy a szentírást a hitközség tagjainak megmagyarázza, őket vallásunk törvényeiben oktassa, ezeknek és az erkölcsparancsoknak horderejéről felvilágosítsa, s ez által, de csakis az oktatás által, a községtagok jámborságára és erkölcsös életmódjára hasson.

Következik ebből, hogy a rabbi csak tanító és tanácsló lehet, de törvényt a községnek nem szabhat, még tisztán vallási ügyekben sem, mert a minnag megállapítása — a hol szabados is — egyedül a községet illeti és nem a rabbit.

Még kevésbé tekintheti magát a rabbi községek képviselőjének, akár hatóságok, akár más községek, akár saját híveinek irányában.

Hitfelekezeti régi és hagyományos intézményeink szellemében a községet egyedül saját választott előljáróság képviselheti, és azon rabbi, ki községének különös mandátuma nélkül hatóságokkal vagy más községekkel hivatalos érintkezést folytat, községének és illetőleg az ezt képviselő előljárásának jogait bitorolja.

És ez azon pont, mely, nálunk legalább, legsűrűbben fordul elő azon okok között, melyek a sajnós villongásoknak előidézői.

Egyrészt a mohó vágy az áhítozott kultámasz segítségével a község fölé emelkedhetni, másrészt a nagy és jogosult féltékenység a hagyományos önállóság megőrzése körül, amaz éles ellentétek, melyek ma számos hitközségünk siralmas történetét jellemzik.

Egy nem zsidó elmékedése a zsidók története felett. *)

A zsidók történetében, Jerusálem pusztulásában, és népének szétszórásában oly valódi benső érdekesség nyilvánul, hogy az alaposabb tanulmányozásra érdemes.

*) Get, chaliza.

*) Előadási töredék, melyet Philadelphiában Dr. Meigs ur tartott.

Midőn Róma rettenetes bosszuságát kiönté ezen népen, ez mintegy explosió által a világ legtávolabb határaig szétvettett. De a történetírók csak a zsidók szétszórásáról, nem pedig elenyésztéről beszélnek. Ezen membra disjecta még maiglan erős életjeleket adnak, és jóllehet száműzetésük tizennyolcadik százada már lejárt, és Róma bosszujának rettenetes napja óta ezen fajnak több mint kétszáz milliója idegen országokban elveszett, igen sokan közülök szent földjükbe való diadalmas és felszabadító visszatértiknek reményéről még le nem mondtak. Ők még mindig Maimonides szavaira emlékeznek; ámbara Messias sokáig várat is magára, mi megérkezését mégis elvárjuk.

Én úgy vélekedem, hogy minden felvilágosodott ember ily népre közönnyel nem fog tekinteni. A zsidót a keresztyének öregebb testvérének hitták. Ő volt az, kinek megadatott először a szent törvény, oly időben, midőn az emberi nem tudatlanságban és bűnben fetrengett. Ősei felvilágosodtak általa, és ő tiszteletre méltó állhatatossággal a régi szabályzathoz ragaszkodik „Én soha — ugymond Dr. Richardson — öreg, tiszteletreméltó zsidót meg nem tekinthetek anélkül, hogy őt öregebb fivéremnek ne tekinteném. Én iránta hajlamot táplálok, mely sokkal magasztosabb azon érületnél, melyet a görögök vagy rómaiak bennem költenek. Ezek a világnak csak gyermekes rimeléseket vagy ingadozó erkölcsszabályok töredékeit hagyományozták, egybeahasonlítva azon tiszta fenséges eszmékkel, melyek áthatják a szent könyveket. Ha zsidót látok, bennem azon kívánság gerjed, hogy vele eszméket cseréljek és megismerkedjem oly szív közléseivel, mely a régi ihlettség szent tüzében erősödött meg. Szináj mennydörgései megzendültek e nép fülében — kell-e tehát azon csodálkozunk, hogy oly mélyen szívébe merültek?“ (II. kötet 264. l.)

Igaz ugyan, hogy az amerikai köztársaság árnyékában a zsidó nyugalmasan megpihenhet, és azon szabadság élvezetében részesül, melyet ő oly sokáig nélkülözött. De nem látszik-e különösnek, hogy eltekintve minden egyéb körülménytől már ezen néptörzs vén kora őt tiszteletre méltóvá nem tette szemünk előtt? Valamely régi templom omladékos oszlopaire nem tekinthetünk, nem hághatunk annak megtört vagy elmosódott tetőzetére; nem sétálhatunk a mohos kolostor romladozó boltzatja alatt, mely repkénynyel van kárpitozva, anélkül, hogy némi ájtatossággal és merengéssel el ne telnék, mert még ilyen élettelen tárgyak is koruk által szentesítvők, mely azokat ily jelentéktelenségbe süllyeszté. És mi hiedeg és közönyös szemmel nézhetnénk egy egész nemzetre, népre, mely származtatását a legrégebb időktől bebizonyíthatja, melynek történetét, tudományát, vallását körülményesen ismerik országunk minden zugában, tanítják iskoláinkban, énekelik egyházainkban, dadogja minden gyermek ajka édes szülője térdjén. és megfontolják ájtatosan őszhaju férfiak és nők, és melyből mi annak legnagyobb részét meritettük, mi által a pogány népektől különbözünk, észszerű szabadságunkat sem véve ki. Hogyan tekinthetünk Ábrahám unokáira anélkül, hogy meg ne bámuljunk azon kitartó türelmet, meghajthatlan vallásos buzgóságot és kiolthatlan honszeretetet, mely vándorlásukat anynyi korszakon át jellegezte? Nem csodálatos-e, hogy hontalan, kormánytalan, alkotmány nélküli, vallásának nemzeti gyakorlatában szükölködő nép őt honát annyira szereti, régi kor-

mányának visszaállítása után eseng, Moriah szent hegyét eredeti fényében láthatni reméli, és mindezt tizen-nyolc századon át? nép, melynek hő kivánsága, hogy csontjai azon földben pihenjenek, melyből ő régóta kivettett? Nem csodálatos-e, hogy ez, ha már a sok vándorlásban kifáradt, az évek terhe és az emberek megvétele alatt legörnyedt, igen gyakran egyszerre Jerusálemben jelenik meg a nagy világ minden éghajlatából, hogy sirva és sohajtozva átkarolhassa és megcsókolhassa a régi templomból megmaradt néhány követ, melyet még láthatni a szent hegység tövében nagy négyszögű alakokban?

Ott kinálkozik számukra a sir, mely után epednek, hogy visszafoglalja magába ősi poraikat. Ott nyugosznak ők ezrenként Josáfat völgyében Kidron patak vizeinél. Valóban csodálatos egy nép.

Már elkopott észrevétel, hogy oly tárgyak, melyek mindennapi használat és szokás által ismertek előttünk, szemünkben értéküket veszítik, míg valamely esemény azoknak jelentőségét újra felrem tünteti. A világosságot alig tudjuk becsülni mindaddig, míg homályos helyre nem jutunk. A levegőt — életünk ez alapját — gondtalanul szívjuk, és el nem ismerjük, míg valami rögtöni esély minket arra nem tanít, hogy kellemes belehellése nélkül elveszünk. Azon ezerféle nemzeti, társadalmi és személyes előny mindennapi és folytonos élvezeténél, melyek azon erkölestanonokon alapulnak, melyekre a proféták vagy a szentföld törvényhozói tanítottak, eszünkbe se jut, hogy származásukat fürkészszük, mi ezt korunk felvilágosodottságának büszkélkedve tulajdonítjuk, állítván, hogy az emberi ész diadalmaskodni tudott mind azon nehézségeken, melyek azelőtt gátolták a haladást.

De ez korán sincs így.

Azon erkölestanonok, melyekkel a keresztyénség dicsekszik, négy ezer év előtt vezérelvei voltak ezen faj ősapja, a nagy patriarchának, Ábrahamnak. Háromezer öt száz éve múlt, hogy unokái, meggazdagodva és szentesítve a szent törvény tábláival, nemesítve azon szabadsággal, mely az erkölcsön alapul, kimentek a rabszolgaság várából, és letelepedtek az Ur Istentől ígért szép országban.

Ők még ma is ugyanazon nép, bírnak ugyanazon külső jelleggel, ugyanazon lelki hajlamokkal, ugyanazon szent irással, és az emberiség szégyenére! embertársaik részéről nevük és fajuk ugyanazon gyűlöletre talál. Nem mernék kételkedni, hogy Kánán meghódítóinak vére még maiglan is sok zsidónak ereiben pezseg. Mily siszármazás! Európának legrégebbi nemessége, a Bourbonok vagy Normannok nevei jelentéktelenné válnak azon örök és hoszu folyamhoz képest, mely eredetét veszi azon bátor férfiak szívében, kik a vörös tenger partjánál állottak, kik a szent törvény hegyének mennydörgéseit hallották, kik Palaestina bálványait lerontották, és azokat Isten tiz paranaszolójával helyettesítették, annyi század előtt!

Palástoljuk ezen nép hiányait, mert husz századnak kegyetlen üldözései védelmükre szólnak. Nem mulaszthatom el annak megemlítését, hogy azok közülök, kikkel én megismerkedtem becsülésre méltó polgárok, jótekönyvek, nyájasak a szegények iránt, szabadelvűek és tudománykedvelők. Azt is tudom, hogy a középkor sötét századaiban ők voltak a kereskedők, az orvosok, gyakran államiniszterek; ők voltak a bölcsészek, kik nélkül tudományos koromsötétség ereszkedett volna le Európa és Ázsia országaira, hol csak ők őrizték és ápolták a tudomány lámpáját addig, míg Olaszországban a tudományok feléledésével, nagyobb világosság be nem köszöntött.

Azt is tudom, hogy korunk legkitünőbb tudósai közül sokan ezen régi törzshöz tartoznak, valamint jeles írók, államférfiak, művészek és zeneszerzők is. Vannak zsidók, kiknek politikai befolyása nagyobb annál, melylyel Salamon király birt dicsősége tetőpontján; kiknek hatalma az atlanti ocean innenső partjáig terjed, kiknek hajói jobban megrakvák, mint voltak Tarsis hajói, és kiknek aranya többet nyom, mint az, melyet Ofir kereskedelme nyújtott. De bucsuzzunk el korunk zsidóitól, azon reményben, hogy az ismeretek fejlődése az emberi nemben oda viendi a dolgot, hogy ember és ember között csak a szeretet és testvériség köteleke létezendik.

TÁRCA.

Simson halála.

Költői elbeszélés.

(Vége.)

Ezek után Simsont mély börtönbe dobva,
Kereket forgatott egy száraz malomba'.

Köny köny után, perc perc után pereg;
Egyik a másik sirját ássa meg.

Kétszer tölt meg arany fényvel a hold,
Melyet a nap kincstárából rabolt.

Simson feje, fekete nap gyanánt
Lövelli szét sötét sugárait:
Kiujjuló fényes hajszálait.

Hideg hullámokon a sajka szánt;
Az átkelők zajától reng a hid;
Alig liheg a mozgó szolga-had,
Ugy fáradoz, úgy jön meg és szalad.

A nap ébred, foszlik a ború;
Hull az égről sápadt fényesen
Az utolsó csillag-koszorú;
A lég: sugár-tengerré leszen.

Itt az idő, munkásra vár a nap!

— Ember, idő, valljon ki dolgozabb?! —

Bájos delnök, ország nagyok
Szemében tűz és fény ragyog;
Ruházatuk gyöngy és virág;
Ünnepet ül a szép világ!

A tarka nép a védő ég alatt,
Miként fogyó szivárvány elhalad.

Mindenki ott nevet, dalol, örül,
A koszorús Dágen-isten körül

Az ősz mint ifju oly vigan beszél;
Az ifju el is felejtí hogy él.

Simson gyászán örvendenek;
Szívük a mámortól remeg.

A Simson börtöne egy fél gránit-lobor,
Csonka tetője : kert,
Melyet a földtől egy óriás márványszobor
Az ég felé emelt.
Ide gyülének a bársonyba öltözött
Filiszterek,
Dertült pajzánság és szökellő éle között
A hölgy-sereg.
Százszor-harminc ajak
Beszél, enyelg, cseveg;
Farkas van a kertben,
Csaholnak az ebek.
Vidáman lejt a zaj,
Száll tétova;
Egyik se tudja mért,
Miképp, hova?
— Addig Simson a börtönben ül,

Busan, árván, némán, egyedül.
Fenn a hullám, alant a gyöngy;
Lenn az arany, fenn a göröngy.
Simson agyába magasztos eszme gyűl
S forró szívének vére közé vegyűl.
A féktelen beszéd hozzá hatott;
Mindent világosan meghallhatott.
Hallá midőn a dús filiszterek
Közül egy arcátlan uri gyerek,
Kacagva ily indítványt mond:
„Hozassuk fel a vak Simsont!
Tépjűtk ki fél bajszát, osztán
Hadd ordítson az orosz lány!
Nyakán legyen vastag fojtó zsinag,
Hadd lássuk : istene mint védi meg!“

Hahota, taps és éktelen zsvaj
Volt rá a felelet.
Simson felállt vad-mérgesen, de hajh!
Erőtlenül tántorgott az oszlopig
S mint az, oly sárga lett.
De végre ismét neki bátorodik
S kezét imára kulcsolván így szól:
„Ugy-e örök isten, hogy ez niucs jól? —
Adj még egyszer hát halálom előtt
Megboszulni téged nekem erőt!
Aztán megfogá a börtön
Oszlopát,
A gunyolódó csoporton
Boszut állt.
Egy roppanás, egy jaj, egy rom;
A kőlobor : egy sirhalom...
A sirhalom felett, sápadtan mint halál,
Egy siró hölgy-szobor : a bús Delila áll! —

Farkas Albert.

Képek a Szentföldről.

Palaestina termékeny földjéről így nyilatkozik egy amerikai utazó Ward Áron : Azon tájékat, mely Bethlehem és Hebron nevű városok közt fekszik, sokkal jobban mivelik, mint akármely vidéket, melyet Palaestinában meglátogattam. Az utolsó esztendőekben a görögök az ut mentében több nagy magánházat és nyilvános épületet emeltek, valamint több iparbeli telepítvényt is Bethlehem mellett nyugatra. Ezen földéken, mint a kiadott jelentésekből értesültünk, évenként kétszer tartatik meg az aratás. — Szőlőfűrtjeik hasonlítanak, az Eskol-féléhez, minthogy egy szőlőtő, száz fűrtöt terem, melynek mind egyike három lábnyi hosszu és minden szem negyedfél ujnyi kerülettel bír. A kukorica tizenegy lábnyi magasságot ér el; görög dinnyék roppant nagyságra nőnek, és husz—negyven fontot nyomnak; a bab oly dusan virágzik, mint az, melyről a tündérmese regél, hűvelye tizenhárom ujnyi hosszu, és hat nő egy száron. A birsfa négyszáz birsalmát ad, és a citromfa ötszáz font citromot. Hogy ezen állítások szabatosak, azon nem kételkedhetni, és a legfelületesebb észlelőnek könnyen alkalmá nyílik meggyőződni arról, hogy Palaestina földje kellő gondoskodás mellett még mainap is oly termékeny, mint hajdanában volt.

* * *

Egy angol hittérítő levelet irt Bethlehem városából, melyből kivonatilag a következőket tartjuk közlendőknek :

„Meg sem mondhatom önnek, mennyire hozatik emlékezetembe itt az angol falusi élet. A ház, melyben lakunk, szintegy mint a városba való bemenet, magaslaton fekszik, és pedig gyönyörűen, s minthogy Bethlehem lakói (körülbelül 3—4000) nagyobbrészt parasztok, mindennapi életükben annyi szabályosság, egyszertiség és okosság nyilvánul, hogy rajta, mint valamely újdonságon ez országban, elsodálkoztam. Festői kertjeik a gyönyörűen emelkedő hegyeken jól miveltetnek, s füge- és olajfakkal bővelkednek. Az utóbbinak gyümölcszedése épen napirenden van, és úgy látszik az egész család siet annak eszközlésére; a férj lefosztja az ágakról az olajbogyókat, és neje és gyermekei fölszedik azokat. Sokan közülök még szürkület előtt elmentek házuk előtt, és nemsokára a nap lenyugvása után haza tódulnak oly csoportokban, melyekben festők fölötén gyönyörködnek. Csak egy volt, a mi boszantott, tudniillik annak látása, hogy mily roppant terheket kénytelenítették haza vinni, és azonkívül gyermekeiket is hordozták — megható látvány, mily gyengédséggel vannak ezen szegény teremtmények egymás irányában.

A bethlehemiták szokásai és intézményei oly eredetiek, hogy az ember azt hinné, mintha bibliai országban bibliai egyének közt van. Minden család saját buzáját őrli, úgy hogy egy nőt malma körül, vagy két nőt malom körül látni a közönséges tünemények közé tartozik és az őrlés által okozott zaj nem csekély; kenyertüket igen vékony, lapos lepény formájában készítik, és azt közönségesen izzó köveken sűtik meg, és így érthetővé válik a Genes. XVIII. 6., valamint I. Sám. XVII. 18. hely; mert sajtjuk nem egyéb kecsketejnél kiöntve tálba, vagy hasonló edénybe, mi-

hez kevés só adatik, és az egész magára hagyatva megstírtódik, anélkül, hogy megsavanyodnék. Nőket és leányokat láthatni naponkint reggel és este vizet meríteni a kútból, gyakran Dávid forrásából I. Chron. XI. 15—19, és valóban igézők is ők. Alakjuk és vonásaik némiképp európai jelleget viselnek magukon, mi nekik bizonyos felsőbbiséget kölcsönöz azon nőszemélyek fölött, kiket más vidékeken láttam, és a keleti viselet jól illik természetükre. Többeken közülök velök született méltóság terül el, az észlelőnek nem csekély bámulatára.

* * *

Nablus városából levelet hoz a jeruzsalemi zsidó lap a „Libanon.“ Dicsérvén az éghajlat kedvező voltát, a vízbőséget, a föld termékenységet és az élelem olcsóságát; levelező így folytatja: De kevés zsidó, többnyire spanyol, él e városban. Egész héten át el elszóródnak a falvakban és az arabok között, hogy kenyerüket keressék. Csak szombat estére térnek haza lakásaikba, és csak szombaton vehető észre, hogy itt zsidók laknak. Minő kár, hogy azok közül, kik távoiról bevándorolnak, senkisémet érte az ország nyelvét; mindazáltal örömet javasolnám nekik, hogy inkább ide költözzenek, mintsem éhen haljanak Jeruzsalembe. Itten könnyebben volna miből élniök. Igaz ugyan, hogy Jeruzsalembe nagyobb a biztosság, de mostanában itt is vannak katonák, és a biztosság itt nagyobb, mint az előbbi napokban, és az igazság is nagyobb szigorral szolgáltat ki. Gyilkosok minden irtalom nélkül halálra ítéltetnek. Mindazonáltal a környék, a város határain kívül, éjjel még nem biztos, s csak nem régiben két utazó, egy férfiú és neje, éjnek idején József sirja közelében meggyilkoltatt.

A zsidók törvényes és társadalmi állása a római birodalomban a pogány császárok alatt.

(Folytatás.)

A sokistenű Róma tiszteletben tartá eleinte a zsidók egy Istent valló hitét, mert a polytheismus egyáltalában kevésbé ismeri a türelmetlenséget más vallásuk iránt s a gondolkodási kényszert. Most azonban, miután a zsidók nemzeti palladiuma romban hevert, meg kelle vetni egy népet, melynek állama vallására vala alapítva, s melynek mégis egy idegen kényuralom vasigája alatt meg kellett hajolnia. „Hisz a római Isten legyőzte a zsidók Istenét és eltemette őt szentsége romjai alatt, melyben légmentesen vala elzárva!“ — Ez vala a pogány Róma elterjedt, szűkkeblű nézete, melyre tán a talmud következő sajátos helye is céloz: Ha valaki kérdezi: hol van Istened? — feleld: a római birodalomban.

Vagy kívánnak t. olvasóim tüzesebb szavatosságot az épen mondottak valósága mellett? Szolgáltatt ilyent a teljes hitelt érdemlő Cicero; különösen pro Flacco (C. 28.) szónoklatában, melyben többek közt ezeket mondja: Sua cuique civitati religio, Laeli est nostra, nobis. Stantibus Hierosolymis pacatisque Judaeis, tamen istorum religio sacrorum a splendore hujus imperii, gravitate nominis nostri majorum institutis abhorrebat: nunc vero hoc magis quod illa gens, quid de imperio nostro sentiret, ostendit armis quam cara diis immortalibus esset, docuit quod est vieta, quod elocata, quod servata.

Hogy a r. irók s miveltek általában minden alkalommal azon voltak, hogy a zsidó vallást, mely korlátolt nézetük szerint ég-

szten telve van babonával ¹⁾, epés éleikkel rágalmazzák s nevetéssé tegyék: sokkal ismertebb tény, hogysem annak pusztá felemlítésével nem lehetne megelégednünk.

E tünemény oka részint amaz, az akkori egész pogányvilágban elterjedt balhitben, miszerint az istenben való bensű elmélet csak úgy lehetséges, ha az kép által van testesítve — honnét a számos heves kikelések az egy Istent imádó, képeket megvető zsidóság ellen ²⁾; — részint a zsidók történetében s a törvényekben való teljes tudatlanságban ³⁾, s végre — mi leginkább alkalmazható — azon szántsándékos rosz indulatban rejlik, hogy vallásában a zsidó személyét, és személyében egész nemzetét pelengérré állítsák s meggyalázzák ⁴⁾.

De ezen vallásuk és becsületük ellen irányzott méltatlanságok nem tevék még szenvedéseik összegét. Mindezekon fölül még békésen, minden ellenmondás nélkül kelle tűrniök a leggyalázatosabb megadózások és zsarolások nyomasztó súlyát, ha egyébkép szomorú éltüket továbbra is föltartogatni akarták.

Már előbb is, midőn a zsidók még önállóok voltak, a templomkines és az arum hierosolymitanum szentüket szurta a kincsvágyó rómaiaknak és aranszomjas fejedelmek, tábornokaik és helytartóik ritkán is mulasztották el az alkalmat, hogy abból tele ne rakták volna ládáikat (I. I. Macc. 1, 2, 3; 6, 12; II. Macc. 3, 2; 4, 39; 5, 16.).

Midőn Pompejus a templomba bement, Joseph szerint (Ant. XIV. 4, 4) *eis duo chiliadas talentorum*-t talált elő készpénzben, melyhez azonban nem nyult, habár — mint Cicero mondja — nem is a zsidók Istene iránti kegyeletéből. De Crassus a templomkincsből már nem kevesebbet vett, mint *οκτακισχλια ταλαντα* (I. u. o. 7, 1. és bell. judaic. VI. 5, 2).

Florus még nagyobb összegeket zsarola és gaztette szépítésére hozzátevő, hogy az *eis τας καισαρος χριτας* történik.

Augustusnak ismételve kellett meghagynia helytartóinak, hogy a Jerusálemba küldött pénznek sértelentül maradjanak, s hogy, ha elidegenítettének, a jerusalemi adószedőknek megtérittessenek. Minthogy azonban e rendelvénny alkalmasint mit sem használt, egy másikat is bocsátott ki, melyben mondja: *τους κλεπτοντας ιερα χρηματα των Ιουδαιων καταφευγοντας τε εις τας αυλικας βουλοιαι αποσπασθαι και παραδιδωσθαι τοις Ιουδαιοις* (I. az 5 rendelvénny Joseph. Antiqu. XVI. 6, 2—7).

Ezen s hasonló szigoru rendszabályok által a templomkines még egy ideig fenmaradt, sőt a Palaestinán kívül lakó zsidók

¹⁾ Így, hogy csak egy példát hozunk fel, Persius a rómaiakat dorgálja, hogy a versik — körülmélték, mint a zsidók gunyosan nevezettek — szokása szerint veszélyt sejtének, ha véletlenül egy tojást eltörnek, vagy pedig 3 szor megszólta hagymá. esznek, hogy a fekélyektől mentek maradjanak. I. V. Satyr. 138. s. valamint Juvenal ismert 6-dik satyráját.

²⁾ Így még a józan Tacitus is absurdumnak találja, hogy Mózes „quo sibi in posterum gentem firmaret novos ritus contrariosque ceteris mortalibus indidit. Profana illic omnia, quae apud nos sacra, rursus concessa apud illos, quae nobis inessa“ (I. Tacit hist. 5, 4); ő meg nem foghatja, hogy a zsidók „mente sola unum nomen intelligunt summum illud et aeternum neque mutabile neque interiturum“ és végzi „Judaeorum mos absurdus sordidusque!“ — Másutt meg szintén szörnyűlködve kiáltja: „Inde vulgatum, nulla intus deum effigie vacuum sedem et inania arcana!“ —

³⁾ Így Justinus (36, 2), Juvenal (14, 101), Martial (7, 29), Persius (5, 184) s mások a zsidókat szombaton büjtöltetik: „septimum diem more gentis Sabbathum appellatum jejunio sacra vit.“ Octavianus megparancsolja: „Ne Judaeus quidem tam diligenter sabbatis jejunium servat.“ (Suet. in Octav.)

⁴⁾ Így Rutillius Claudius, ki zsidó haszonbérőjével nincsen megelégedve, egész nemzetét a legaljasabb kifejezésekkel mocskolja: Reddimus abscoenae convici a debita genti;

Quae genitale caput propudiosa metit.“

által is évenként rendszeresen beküldött fél sekel-ből álló önkéntes adakozások után mindinkább gyarapodott is. ¹⁾

De mikor Vespasianus a zelota-főlkelés szerencsétlen kimenetele után (70-ben) egész Judaeát magánbirtokává tevő: ez önkéntes adakozásokat kényszer-adóvá változtatta át, mely már most a capitolumi Jupiternek volt fizetendő. ²⁾

Mily lelkiismeretlenséggel s ocreátlansággal jártak el a zsidó adó — fiscus judaeicus — behajtásánál, kitetszik Suetonius következő tudósításából: Judaei fiscus, ugymond, acerbissime actus est adquem deferebantur, qui vel improfessi judaicam viverent vitam, vel dissimulata origine imposita genti tributa non pependissent. Interfuisse me adolescentulum meminī, quum a procuratore frequentissimoque consilio inspiceretur „non aginarius“ senex, — an circumsectus esset (in Domitian. c. 12).

E hallatlan embertelenségnek s kegyetlenségnek, melylyel a zsidó-adó behajtott, a jó Nerva szabott határt. Kétségkívül nagy része volt e kedvező fordulat előidézésében az e célra választott küldöttségnek, mely az akkori zsidó tudósok 4 legkitünőbb férfiből, t. i. R. Gamaliel hanaszi, R. Eliezer b. Azaria, R. Josua és R. Akibá-ból állott (l. Fränkl Hodogetica. 84. l.).

Az imént említett zsidó-adón kívül még számtalan kényszer-adókat fizettek a zsidók, melyek közül csak néhányat jegyeztünk még ide:

Volt egy ארנונה vagy ארנון nevű adó — valószínűleg a görög εἶσων — mely Rasi által (Baba Bathra 8, a) עשורי תבואות — ובהמות מדי שנה שנה — val magyarultatik, tehát alkalmasint valami jövedelmi adót képezett. ³⁾ Azután מסקה, mely alatt tán telek-adó értendő; l. Bab. Bath. 54, b.; Nedar. 46, b.; B. Mec. 73, b. מלכה אמר מאן דיהב מסקה לאכל ארעא Továbbá גולגוליות fej-adó; l. Bab. Bath. 8, a; Nedar. 62, b.; Echa Rab. p. 55, c. ⁴⁾

Ezen s még sok föl nem sorolt adónemekkel sanyargatták a r. hatalmasok a zsidókat a legkiméletlenebbül, és semmi tulzás nincs Pescennius Niger az adóelengedés végett hozzá folyamodott zsidóknak adott válaszában: Én leheteteket szeretném megadóztatni és ti jószágaitokat akarnátok az adó alól fölmentetni! ⁵⁾

E kemény megadóztatás, vagy helyesebben megsarcoltatás, a zsidókat annyival érzékenyebben sújtotta, hogy nem helyesen kieszközölt adóképesség alapján vettetett ki (l. Tacit. ann. II. 42, 4) és hogy az exactores, portitores, telonani s még más néven

¹⁾ Josephus, miután mondja, hogy ne esodálkozzunk a templom-kincs nagysága fölött, folytatja: παντων τε κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἰουδαίων, καὶ σεβομένων τ' Θεόν, ἔτι δε καὶ τῶν ἀπὸ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης εἰς αὐτὸ συμφερόντων ἐκ πολλῶν πένν χρόνων. — Cicero is sajnálja „quum aurum Judaeorum nomine quotannis ex Italia et ex omnibus provinciis Hierosolyma exportari soleret.“ — Egy fél sekel értéke 2 attikai drachma = tíz és fél ezüst garas porosz ár szerint (l. Bökh Metrolog. Untersuchungen 63. l.) Michaelis (Zerstrente kleine Schriften 3, 447) ez adakozásokat Jézus idejében fél millió tallérra teszi.

²⁾ Igy Josephus (de bello jud. VII. 6, 6) és Dio Cassius (lib. 66, c. 7) megegyező tudósításai szerint. Az utóbbi ekkép nyilatkozik: καὶ ἂν ἐκείνον διδραχμῶς ἐτάχθη τοὺς τὰ πάτρια αὐτῶν εἶδη περιστέλλοντας τῷ καπιτωλίῳ λίθῳ καὶ ἔτος ἀποφέρειν. —

³⁾ A misnában Abod. Zar. 71, a. előforduló kifejezés פסי = פסיס Rasi szintén ארנונה-vel magyarázza.

⁴⁾ Ezen s más adók megnevezései fölött, mint קנס = census, מריבוס = tributum, אונאריא = ἀργύρια stb. Lásd Erseh és Gruber Encyklop. 2. szak., 27. r., 8. l.

⁵⁾ Jellemző még a következő hely a Pesikta R.-ban 10. sz.: Mig egy tövisbokorból egy fél l. kiszabadulsz, addig más fél l. megakadsz bele ruháiddal; s ép úgy jársz Ezsau birodalmában is; alig fizetted a telek-adót, már a fej-adót követelik, azalatt meg a kertületi adószedő kopogtat be.

nevezett adószedők önkényének a legtágabb tér engedtetett, kik is a zsidók tulajdonjogát a legszemtelenebbül lábbal tapodni nem átalották (l. Plutarch de curios. c. 7; Terent. Phorm. 1, 2, 99). ¹⁾ (Vége köv.)

LEVELEZÉSEK.

Nyitra, october végén.

Tisztelt szerkesztő ur!

Becses lapjának hasábjai közt találunk különféle jelentéseket, melyek legtöbbször a községek s az ezekben főnálló nagyobb vagy kisebb tanodák tevékenységéről szólnak. Községünkről, — mely hazánk legnagyobbjainak egyike, — e tekintetben mit sem lehetett hallani; ez azonban nem oda magyarázandó, mintha nálunk a jobbra való törekvés ösztöne nem léteznék; mert itt pár év óta valóban oly sok s erélyes lépések tétettek a község és az iskola javának előmozdítására, hogy a be nem avatottnak, ki e község áldozatkészségét nem ismeri, bámulatát nagy mértékben fölébresztené.

Öt fi- s három elkülönített leányosztályból álló tanodánk 9—10 év előtt még csak az ugynevezett chéderek közé volt sorozható, s csak 8 évvel ezelőtt sikerült a község értelmiségének nagy erőfeszítéssel s áldozatokkal ezt rendes tanodává átalakítani; sok változáson menvén át, jelenleg az egész község megelégedésére főnáll, mi sokat akar mondani, mert ez, e tekintetben, éhező farkashoz hasonlítható.

A tanítókar nyolc tanító és három tanítónőből áll, kik a legjobb egyetértésben s barátságban nehéz föladatuk teljesítésében egymásnak kezére járnak; havonként egyszer értekezlet tartanak, melyen az itt ott még találkozó hibák kiirtására a szükséges eszközök előteremtése körül tanácskoznak; mely alkalommal egyes tanítók még paedagogiai dolgozatokat is mutatnak be, melyek a heti szünidőkben egyenkint a tanítói kar által megvizsgáltván, az ezekben kifejtett s az iskola javára jónak talált eszmék a többiek által felkaroltatnak s a mennyire lehetséges, fogantatba is vétének.

Ennek következtében nem esodálható, ha a község s az iskola előljárósága a tanítók irányában a leghatártalanabb bizalmat minden alkalommal tanúsítja. Az e tanév kezdetével feresedésbe jött két tanítói állomást Reclnitz Eperjesről s Wolliener Malackáról nyerték el; hiszszük s reményljük, hogy ezek a bennük helyezett bizalomnak teljesen megfelelőeknek; mennyire vétetik számba iskolánkban a magyar nyelv jogosultsága, arról a tiszt. szerkesztőség engedelmével más alkalommal szölandok. *)

Szegszárd, october végén.

Kötelességemnek tartom a t. szerkesztőséget egy jelentékeny mozzanatról értesíteni, mely a helyb. lsz. hitközség körében feltűnt. Berger Simon előljáró ur, ki hivatalát rendkívüli ügyességgel kezeli, és ernyedetlen tevékenységével hitköz-

¹⁾ Mi esoda tehát, ha a misna (Nedar. 3, 4 s másutt) ez adószedőket az utonállókcal és haramiákkal együtt sorolja föl? — De még nem zsidó részről is a megvetés tárgyai voltak. Sőt Theocritus a ragadozó állatokhoz hasonlítja őket, l. Stobaeus serm. 2, 34: ἐν τοῖς ὄρεσιν ἀρκτοὶ καὶ λέοντες, ἐν δὲ ταῖς πόλεσιν τε λῶαί τε καὶ σκυοφάνται.

*) További közleményeit is szívesen veszszük.

Szerk.

ségünk javát úgy, mint annak egyes tagjaiét is kitűnően előmozdítja, indítva azon körülmény által, mely szerint hitközségünk naponkinti szaporodásával a régi templom a hívők számának befogadására elégtelenné vált, közgyűlést rendelt, mely m. hó 29-én a község valamennyi tagjainak részvétele mellett folyt le. E gyűlésen, melyet ünnepélyes beszéddel megnyitott, nev. előljáró ur ékes és lelkes szavakban adá elé indítványát egy új templom építése iránt, mely indítvány Leopold Sándor és Leitersdorfer József urak által is támogatván, általános helyesléssel fogadtatott, és Bien M. ur azonnal késznek nyilatkozott a szent célra 25,000 darab téglát áldozni. A terv kivételére egy 18 tagból álló bizottmány neveztetett ki, melynek működéséről és az ügy további fejlődéséről annak idején bátor leszek a t. szerkesztőséget értesíteni.

Klingenberg G.

Vegyes hírek.

— Az „Israelita-Magyar-Egylet“ 6. Montefioréhez 25 font sterlingnek a bibliai pénzalapra való adakozásának alkalmából követhető tartalmu levelet intézett: Pest, 5624. Marchesvan hava. (1863. october 20.) Méltóságos báró ur! Mltsgd becses levele, mely a legnemesebb kifejezésekben méltatja szeretetreméltó módon egyeletünk törekvéseit, választmányi tagjaink szívében élénk visszhangra talált, és őket, miként mi hiszszük, az Isten előtt kedves pályán való buzgó továbbhaladásra buzdította és lelkesíté.

A 25 fontnyi adományt, melyet Mltsgd mellékelni kegyeskedett, kívánatához képest az egész Israelben feledhetlen valláshősnő Lady Montefiore Judith nevére alapítványkép letettük, és pedig e nemes név fogja megnyitni amaz aláírásokat, melyek által a héber szöveggel ellátandó magyar bibliafordítási kiadási költségeit fedezni szándékoznak.

Reméljük a Mindenhatótól, hogy e nehéz és költséges vállalatunktól nem fogják megvonni áldozatkész hitrokonaink kipróbált segédkezüket. Nem kételkedünk az iránt, hogy a legujabb történetünk legszebb emlékeivel összekötött Montefiore név buzdítólag és serkentőleg fog hatni a bibliai mű mindenféle való elterjedésére Magyarhonban.

Midőn tehát Mltsgdnak egyeletünk nevében egy jóakaró és szives kívánataiért, mint a mellékelte anyagi gyámolításért is legforróbb lekötözött hálánkat nyilvánítanók, kötelességünkben áll válasziratunk látszólagos, mindenesetre akaratlan késedelmét, néhány szóval kimagyaroznunk.

Midőn Mltsgd becses levele hozzánk érkezett, egyeletünk elnöke távol volt és az irat feltűretlen maradt, a nélkül, hogy nekünk arról tudomásunk lett volna. Ennek september hóban történt megérkezéssel beállottak a szent ünnepnapok, melyek bármily gyűlés megtartását, hol alapszabályilag becses levele előterjesztendő volt, lehetetlenné tették.

Azon reményben, hogy Mltsgd e melegséget kegyesen fogadandja, szabad legyen még megjegyeztünk, hogy Mltsgd tisztelt areképét egyeletünk termében bátorokdunk felfüggeszteni, hol Israel és Magyarhon egyéb hírneves férfiai között nekünk örvendetes emléktől, ifjuságunknak pedig díeső például szolgáljon.

Adjon az Ég Méltóságodnak még sokáig testi és szellemi egészséget Israel javára, s az emberiség üdvére!

Az „Israelita-Magyar-Egylet“ választmányja.

* Mint szegedi rendes levelezők írja, ugyanott a bibliai fordítási pénzalap javára már több ízben történtek adakozások a thóra előtt. Az adakozók sorát nevezetesen Deutsch Károly ur kezdte meg 10 fttal. Vajha a derék szegediek példája minél több hitközségben találna követőkre!

□ Olvasóink emlékezni fognak még azon e lapokban közölt hirre, mely szerint dr. Oppert Gyula hitsorsosunkat azon megkülönböztetett tisztelet érte, hogy a francia academia neki ítélte oda a legjelesb irodalmi működésre kitűzött 20,000 franknyi Napoleon-díjat. Közöljük ezennel arra vonatkozólag kivonatossan azon beszédet is, melyet fentebbi jutalom kiosztása alkalmával az academia elnöke Paulin Paris ur tartott, s mely nevezett hitsorsosunknak a tudományosság körül szerzett érdemét igen szép világosságban tünteti föl. A beszéd a többi között ezeket mondja:

„A néhány év előtt a császár által alapított nagy kétévi jutalomdíj új erőt kölcsönzött azon kötelekeknek, melyek az öt academiát egytűve csatolják. Ezen jutalomdíj a rendelet szószórinti értelméhez képest „sorban azon művek vagy fölfedezéseknek ítélendő oda, melyek legalkalmasbknak látszanak arra nézve, hogy az országnak tiszteletet s hasznot szerezzenek, s melyek az utolsó tíz év alatt létrejöttek azon külön szakosztályokban, melyeket minden academia képvisel, és pedig sorszerinti javaslatára a francia academiának, a széptudományok, a természettudományok, a szépművészetek s az erkölcs-politikai tudományok academiáinak.“

Önök, uraim, a francia academia javaslatára, két évvel ezelőtt, ezen nagy megjutalmazást „a consulatns s a császárság története“ írójának ítelték oda; s mind azoknak ítélete, kik a világon olvasnak, önöknek választását helybenhagyta. Melyik vidékre nem hatott volna e szép történeti mű, mely anélkül, hogy ezen emlékezetes időszaknak nagyon is való árnyoldalait csalfa fényvel betakarta volna, anélkül, hogy az emberi öntudatot fölszárkázott kimentési kísérletekkel megsérteni igyekezne, a hűst, diadalainak társait, s meghajthatlan akaratának áldozatait oly fenégesen ecseteli? Midőn a francia academia önöknek azt javasolta, hogy Thiers művét megkoszorúzzák, meg volt győződve arról, hogy a nemzet általános érzelmeinek megfelel. Amde a széptudományok academiája, mely kiváltkép a nyelvek, a történelem s az ó-irodalomnak van szánva, nem remélhette, hogy önöknek hason népszerűséggel bíró munkát ajánljon. A legtudományosabb könyv, a legszebb philologiai munkák szerzőiknek csak késő hírnevet adtak.

Oppert ur föltalálta az ideographicus jegyek*) okát, melyeket az assyriai rendszerben találni. Ő e jegyek igaz értelmét gyakran kifejtette. Ő korlátozta meg azon jegyek alkalmazását, melyeket polyphoneknak neveznek, s melyek több hangot képviselvén kettős magyarázatra engedtek tért. Kétszáznál több syllabiai értéket talált. Ő fordította és tette közzé legelső a babilonai fölíratokat, melyeket egy régi perzsiai fordításból kimagyarázni nem tudott. Azon fölíratok összeségét, melyek a legesodásabb részletekkel Sargo király lakomáit ábrázolják, ő rendezte és fordította. S az assyriai történet e fontos oldalait folytatólagos commentárral és szigorú grammatikai taglalgatással kísérte.

Amde dr. Oppert Gyula föigénye azon megjutalmazásra, melyre önök őt érdemesítik egy assyriai grammaticának kísérletéből foly, melytől a berlini academia legtekintélyesb nyelvészeti csodálukat meg nem tagadhatták, valamint az angol tudósok is, kik ugyanily nyomozásokra szánák el magukat s reménylették volt Oppert urtól az elsőséget elvitázhatni.

Szemben ennyi munkálkodással s a belőle folyó már is jelentékeny eredménnyel, önök ebben egy primitív civilisatióknak fejleményét látták, és önök méltán azon véleményben voltak, hogy a tudomány itt oly egy nyelvet hódított meg, mely valamennyi nyelvnek eddigelő ismeretlen eredetéhez közel fekszik. Ezentúl Assyria az egyiptomi földtől el fogja vitázni abbéli elsőségét, hogy tanuja volt a művészetek és a civilisatió alakulásának. Királyai

*) Oly jegyek, melyek valami fogalmat kifejeznek, milyenek számbetűink és hasonlók.

elmesélendik nekünk kormányzásainak évlapjait a britt muzeum számos documentumai nemsokára tudunkra adandják az assyriai társaság viszonyait a Nabochodonosorok és Sardanapalok idejében. A legilletékesb tudósok egyhangu véleménye szerint Oppert Gyula ur, ki az utólsók közt lépett e pályára, benne a legszelebb és legterjedelmesebb barázdát vonta. Azon nyelv grammaticáját tette közzé, melynek megértésére annakelőtte is már sokat tett. Kitűnő tanítványokat képzett, kik örömmel bevallják hogy csodás mélyértelmségének sokkal tartoznak, s kik őt az orientalisták azon plejadája sajátlagos fejének tekintik, kiket assyriológok névvel illetnek, hogy a munkálatok fontosságának s az elért fölfedezéseknek méltó nevet adjanak.

* A British Association ez évi Newcastli gyűlésében egy ifju pesti Dr. Kohn Akin, Kohn J. L. helybeli községi tag és a lelépött községi képviselő választmányi tagjának fia, a nap sugarainak megtöréséről tartott felolvasásával, mely téren az oxfordi chr. Griffith G.-vel nagyszámu új kísérleteket tett, nagy feltűnést gerjesztett. Terjedelmes dolgozata nemcsak a társulat évkönyvében fog megjelenni, de ezen felül tetemes pénzösszeget is szavazott meg a két természettudós vizsgálatainak folytatására. A londoni hetilap „The-Reader“ szeptember 26-diki számában a szóban forgó dolgozatról terjedelmes kivonatot közöl, melyből jelen adatokat is merítjük.

— (Zsidó tábornok Amerikában.) Salomon tábornok, a Helena kerület parancsnoka Arkanzaszban, Miltvankieban tartozkodik családját látogatandó. A Cincinnati körül állomásozó tábor, mely Morgan elfogatásával dicsekedhetik, Judah dandárnok parancsnoksága alatt állott. (Jew. Messenger.)

— (Izr. tanítók értekezlete Brünmben.) E hó 14-én tartatott meg Brünmben a sajátlagos tanítói értekezlet. Tudomás szerint három nappal a tartandó értekezlet előtt a tanítók-nak a tárgyalandó pontokat illetőleg előterjesztvényt kellett volna benyújtaniok. Minthogy azonban ez csak igen szegényesen Eisler, nikolsburgi igazgató részéről történt, Prausek, iskolai tanácsos, ki a gyűlésen elnökölt, kijelenté, miszerint a benyújtott előterjesztvény tárgyalása meg nem engedhető, miután ez csak egysektől indult ki, és sokkal több időt venne igénybe, mint a mennyi az értekezletnek szánva van. As iskolai tanácsos ur ennek folytán csak néhány pontot hozott fel: „Valljon a hébernek tanítása elkülönítessék-e a német irodalomtól, vagy se?” A szavazás az el nem különítés mellett történt. Ezután némi vita után a néptanodákban tartandó tanítási idő határozott meg, és pedig az első osztályban hetenkinti 33, s a többiben 38 óra. A használandó vallási tankönyvek iránt javaslat tétetett, hogy a ministerium által rendelték vizsgának vetessenek alá, a netáni hiányok tetszés szerint kijavittassanak, a kiegészítések pedig az iskolai tanács elé terjesztessenek. A vallástannál használandó bibliai fejezetek is mennyiségileg és minőségileg meghatározottak. A gyűlés „éljenel“ végződött, mely egyhangulag az iskolai tanácsos urnak szölt. A tanítók jegyzőkönyvileg kimondották abbeli kívánatukat, hogy megengedtetnék nekik évenként ily gyűlést tartaniok.

— (Zsidó régiségek Rómában) Rómában tavaly kiásatások alkalmával régi temetőre akadtak, mely feliratai és jelvényei által régi zsidó temetőnek ismertetett fel, s melybe egy szőlőhegy alatt juthatni be Sz. Sebestyén mellett az appiai uton. A keresztyén katakombák módjára ezen temetkezési hely tuffban ásatott, és szobák és hosszú folyosókból áll, melyekben a sirbeli üregek (loculi) egymásutáni sorokban elhelyezvék, de ugyanazon színvonalon, nem hogy különböző emeletekre oszolnának. Ha az ember egyik végén belép, másik végén megint napvilágra jut, anélkül, hogy megfordulna útjában. A fölliratok a

koporsók külsején márvány lemezekon görögül vagy deákul vannak írva, semmiképen pedig héberül. Egyik szobában márványkőkoporsót találtak darabokban, számos faragott jelvényekkel, melyek zsidó szertartásokra vonatkoznak, u. m. : hét karos gyertyatartó, pálmák, citromfagytilmölcs (sátorünnepi használatra), kis körisfa a edicula (szekrényke a szentírás számára) sat. A karos gyertyatartó, a pálma, szarv, korsó, madarak, gyümölcskosarak, állatok, u. m. : tehén, borju, tyuk esibeivel, valamint egy henger (a fölgöngyölgetett szentírás) ama jelvények, melyek gyakran láthatók a feliratok mellett, melyek nyelvre nézve igen egyszerűek és csak a tulajdonnév- és címeiből állanak, némelykor ezen formulával: dormitio tua in pace, vagy hasonértelmű göröggel. (A. J.)

— (Sakk-irodalom) Hollaenderski L., Párisban előfizetést hirdet sakkönyvre, mely héber nyelven íratott a 12. században, a híres Aben Ezrá és Aben Jechia által. Címe így hangzik: (מְעַרְבֵי מַלְךְ) Királyi élvek vagy a sakkjáték. Annak története, szabályai és erkölcsi értéke. Csak egyszer 1689-ben jelent meg nyomtatásban Oxfordban. Most a héber szöveg francia fordítással jelenedik meg, a sakkjáték mai szabályaival bővítve. Tartalma 200 12-rétnyi lapra terjedend, és az aláírási ár 5 frank. Aláírhatni vagy a szerzőnél 172, rue du Fauburg-Saint-Denis, vagy az Arch; Isr. hivatalában.

— (Nagylelkű hagyomány.) Majnai Frankfurtban szeptember hóban Flersheim Gyula magtalanul meghalálózván, az ottani izr. községnek körülbelül 200,000 ftból álló egész vagyonát árvalház alapítására végrendeletileg hagyományozta. Egyik testvére és egy házibarátja saját nem kevésbé jelentékeny vagyonukat ugyanezen célra hagyományozták, azon különbséggel mindazáltal, hogy az utóbbi összegek csak az illetők nejeinek halála után, örökségként szálljanak a felállítandó intézetre.

— (Zsidó orvosok Hollandiában) már a 17. században az utrechti egyetemen végezték tanulmányaikat. Bizonyosságul szolgálnak a következő értekezések: 1. Sam. da Miranda de Sylva, Lusitanus, Dissertatio de Epileptica, Traj. ad Rhen. 1690. Dedic. nobliss. et doctiss. viro D. Francisco Rodriguez Mogadouro meo fautori. Mellékelve van egy deák költemény a szerzőhöz, aláírva D. B. D. S. — 2. Salomonde Meza Hebraeus Lusitanus, Diss. de Apoplexia. Traj. ad Rh. 1690. Dedic. clariss. viro Isaaco Aboaph et Jacobo Sasporta, studiorum meorum in literis Hebraicis professoribus et Domino patri meo Isaaco da Meza, Amst., Mercatori, nec non doctoribus Abrahamo Frois et Benjamin Daserra, studiorum meorum in literis promotoribus. — 3. Benjamin Hartogh, Amstel., Dissert. de ietero flavo. Traj. ad Rh. 1691. Dedic. Hartogh Abr., parenti dilectissimo, Samueli Jacobo mercatori, fratri, Simoni de Pool, avunculo ad regis Poloniae negotia observanda Hagae degenti, Levi Solomone Cohen, hebraiorum literarum peritissimo, sacrarum inter Judaeos Amstelodami dispensatori, Benjamin Daserra medicinae apud Amstelodamenses doctori praeceptoris venerando. *) 4. Isaac de Rocamore med. doct. Dissert. de diabete. Traj. ad Rh. 1693. Dedic. Solomoni de Rocamora med. doct. parenti Amst. practico, Abrahamo de medina med. doct. praeceptoris apud Amst. practico, affinibus David Gaon, Isaac d'Acosta Athias mercat. amst., viris digniss. Mose de Rocamora, Solomoni Toiro, Jacobo de Lima, patris, et avunculis Josepho de Pinto in studiis contubernalis magnae spei iuveni.

*) A fentebbiekből látható, hogy a 17. század végén zsidó vitte a lengyel konzulságot Hágában. . .